

DANIEL KLIMKIEWICZ

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wydział Prawa
Kanonicznego

<https://orcid.org/0000-0002-4689-5984>

Kuria Rzymska w służbie jedności chrześcijan. Ujęcie historyczno-prawne

The Roman Curia at the Service of Christian Unity. A historical and legal perspective

Abstract

In the Catholic Church, the problem of restoring visible Christian unity, although variously emphasised, has always been topical. This was reflected, for example, in the existence over the centuries of an appropriate dicastery of the Roman Curia, whose fundamental task was to promote dialogue with the Churches and Christian Communities separated from the Holy See. The purpose of this article, therefore, is to discuss, in historical and legal terms, the relevant administrative office assisting the Bishop of Rome in his quest for the unity of all Christians (currently the Dicastery for Promoting Christian Unity). And although this institution has changed its name over the years with the successive reforms of the Roman Curia by the Popes, it has always tried and continues to try to fulfil its mission in the Church.

Keywords: pope, Roman Curia, dicastery, ecumenism.

Abstrakt

W Kościele katolickim problem przywrócenia widzialnej jedności chrześcijan, chociaż różnie był akcentowany, to zawsze był aktualny. Miało to, chociażby swój wyraz w istnieniu przez stulecia stosownej dykasterii Kurii Rzymskiej, której zasadniczym zadaniem było wspieranie dialogu z Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi odłączonymi od Stolicy Apostolskiej. Celem zatem niniejszego artykułu jest omówienie w ujęciu historyczno-prawnym odpowiedniego urzędu administracyjnego wspomagającego Biskupa Rzymu w dążeniu do uzyskania jedności wszystkich chrześcijan (aktualnie Dykasteria ds. Popierania Jedności Chrześcijan). I chociaż instytucja ta na przestrzeni lat, wraz z kolejnymi reformami Kurii Rzymskiej przeprowadzanymi przez papieży, zmieniała swoją nazwę, to zawsze starała się i nadal się stara wypełniać swoją misję w Kościele.

Słowa kluczowe: papież, Kuria Rzymska, dykasteria, ekumenizm.

Papież Franciszek, reformując 19 marca 2022 r. Kurię Rzymską poprzez promulgację konstytucji apostolskiej *Praedicate Evangelium*, stwierdził, iż jest ona: „(...) instytucją, którą Biskup Rzymski posługuje się zwyczajnie w wykonywaniu swojego najwyższego urzędu pasterskiego i swojej powszechnej misji w świecie. Służy papieżowi, następcy Świętego Piotra, i biskupom, następcom Apostołów, w sposób właściwy naturze każdego z nich, wypełniając z duchem ewangelicznym własną funkcję, działając dla dobra i w służbie komunii, jedności i budowania Kościoła powszechnego oraz zwracając uwagę na potrzeby świata, w którym Kościół jest powołany do wypełnienia swojej misji¹.

Odnosząc się do powyższego passusu, należy stwierdzić, iż jednym z przejawów wypełniania przez Kościół swojej misji w świecie jest dążenie do przywrócenia jedności między wszystkimi chrześcijanami. I chociaż kwestia ta w Kościele katolickim różnie była akcentowana, to zawsze była aktualna. Miało to chociażby swój wyraz w istnieniu przez stulecia stosownej dykasterii Kurii Rzymskiej, np. Komisji dla Odzyskania Jedności z Kościołami Odłączonymi, którą papież Pius X poprzez konstytucję apostolską *Sapienti Consilio* z 29 czerwca 1908 r. połączył z Kongregacją Rozkrzewiania Wiary². Następnie od zakończenia Soboru Watykańskiego II w 1965 r. aż do dziś kolejni biskupi rzymscy, dokonując reformy Kurii, mieli również na względzie tworzenie adekwatnej do przeszłości instytucji mającej na celu wspieranie dialogu z „braćmi odłączonymi”.

Mając zatem na względzie powyższe przesłanki, pragnę wyjaśnić, iż celem niniejszego artykułu będzie prezentacja w aspekcie historyczno-prawnym instytucji administracyjnej wspomagającej Biskupa Rzymu w dążeniu do jedności wszystkich chrześcijan. Jednakże ze względów praktycznych dla jasności wywodów interesujący nas temat zostanie ujęty w określonych ramach czasowych, a mianowicie od prac przygotowawczych do Soboru Watykańskiego II aż do pontyfikatu papieża Franciszka i ograniczony do następujących punktów: 1. Geneza, struktura i kompetencje Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan; 2. Uprawnienia i obowiązki Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan; 3. Dykasteria ds. Popierania Jedności Chrześcijan w służbie misji Kościoła w świecie.

¹ Franciszek. 2022. Konstytucja apostolska *Praedicate Evangelium* (31.07.2024). https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/20220319-costituzione_appraedicate-evangelium.html, art. 1.

² Pius PP. X. 1909. „Constitutio apostolica *Sapienti Consilio*”. *Acta Apostolicae Sedis* 1: 13.

1. Geneza, struktura i kompetencje Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan

Papież Jan XXIII, zapowiadając zwołanie II Watykańskiego Soboru Powszechnego, podkreślił, iż będzie miał on charakter ekumeniczny. Przystępując zatem do realizacji swojego zamierzenia, 5 czerwca 1960 r. na mocy listu *motu proprio* „*Superno Dei nutu*” utworzył Sekretariat ds. Jedności Chrześcijan jako jedną z Komisji Przygotowawczych do Soboru. Początkowo główną funkcją tejże instytucji było zapraszanie na *Vaticanum Secundum* obserwatorów należących do innych Kościołów i Wspólnot kościelnych³. Następnie 6 sierpnia 1962 r., w pierwszych tygodniach trwania Soboru, papież na podstawie *motu proprio* „*Appropinquante Concilio*” nadał Sekretariatowi rangę Komisji Soborowej, a listem kardynała Sekretarza Stanu Amleto Giovanni Cicognano z 14 stycznia 1963 r. sprecyzował, że będzie składał się on z dwóch sekcji, tj. wschodniej i zachodniej – pierwsza przeznaczona została do pogłębienia dialogu z Kościołami prawosławnymi i starożytnymi Kościołami wschodnimi, a druga do nawiązania bliższych kontaktów ekumenicznych z odłączonymi wspólnotami chrześcijańskiego Zachodu⁴.

Warto w tym miejscu nadmienić, iż Sekretariat od momentu swojego powstania oddelegowywał swoich przedstawicieli na różnego rodzaju ekumeniczne wydarzenia (np. na konferencje czy kongresy) organizowane przez akatolickich chrześcijan. I tak np. owocem owych spotkań było utworzenie w lutym 1965 r. Stałej Teologicznej Komisji Konsultacyjnej między Sekretariatem a Światową Radą Kościołów, a w czerwcu następnego roku została erygowana Wspólna Komisja ze Światową Federacją Luterąską – obydwójce z siedzibą w Genewie⁵.

Kolejny Biskup Rzymu, Paweł VI, ustanawiając Komisje Posoborowe na mocy decyzji zawartej w *motu proprio* „*Finis Concilio*” z 3 stycznia 1966 r., pozostawił w funkcjonowaniu Sekretariat ds. Jedności Chrześcijan⁶. Jednakże instytucja ta otrzymała swój ostateczny kształt w ramach wielkiej reformy kurialnej, przeprowadzonej przez wspomnianego wyżej papieża poprzez promulgację 15 sierpnia 1967 r. konstytucji apostolskiej *Regimini Ecclesiae Universae*⁷, w której to została szczegółowo określona jej struktura i kompetencje.

³ Edward Szafronowski. 1981. *Kuria Rzymska. Studium historyczno-kanoniczne*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej, 166.

⁴ Niccolò del Re. 1998. *La curia romana. Lineamenti storico-giuridici*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 249. Sekretariat przygotował i przedstawił Radzie Soboru następujące dokumenty: na temat ekumenizmu (*Unitatis redintegratio*), o religiach niechrześcijańskich (*Nostra aetate*), o wolności religijnej (*Dignitatis humanae*) oraz, współpracując z Komisją Doktrynalną, Konstytucję dogmatyczną o Objawieniu Bożym (*Dei verbum*).

⁵ Del Re. 1998. *La curia romana*, 249–250.

⁶ Sergio F. Aumenta, Roberto Interlandi. 2023. *La curia romana secondo “Praedicate Evangelium”*. Tra storia e riforma. Roma: Edizioni Santa Croce, 134.

⁷ Paulus PP. VI. 1967. „*Constitutio apostolica Regimini Ecclesiae universae*”. *Acta Apostolicae Sedis* 59: 885–928.

Zgodnie z przepisami zawartymi w konstytucji na czele Sekretariatu stał kardynał przewodniczący. Członkami tejże dykasterii byli kardynałowie i biskupi mianowani przez papieża. Spośród nich wybierano sekretarza i podsekretarza jako najbliższych współpracowników przewodniczącego. Swoją radą zaś mieli mu służyć konsultorzy, zarówno osoby świeckie, jak i duchowne, powoływane z całego świata i dobrze zorientowane w sprawach ekumenicznych. Do grona członków Sekretariatu należeli z urzędu kardynałowie prefekci ówczesnych Kongregacji Kościołów Wschodnich i Ewangelizacji Narodów, a sekretarze wymienionych urzędów zawsze byli konsultorami. Zgodnie ze wspomnianymi już regulacjami Sekretariat składał się z dwóch urzędów (wschodniego i zachodniego) pod bezpośrednim przewodnictwem swego delegata (por. art. 92 §§ 1–3)⁸.

Zasadniczym zadaniem Sekretariatu – zgodnie z nazwą – była oczywiście działalność na rzecz popierania jedności wszystkich chrześcijan. Dlatego też do kompetencji tejże instytucji kościelnej należały następujące uprawnienia i obowiązki: po pierwsze, zabieganie o nawiązywanie kontaktów z braćmi innych wspólnot chrześcijańskich; po drugie, właściwe interpretowanie i realizacja zasad ekumenizmu; po trzecie, organizowanie i koordynowanie spotkań katolików na szczeblu krajowym i międzynarodowym, zmierzające do pogłębienia ich świadomości w aspekcie jedności wszystkich chrześcijan; po czwarte, podejmowanie dialogu na temat problemów i poczynań ekumenicznych z Kościołami i Wspólnotami eklezjalnymi odłączonymi od Stolicy Apostolskiej; po piąte, wyznaczanie zarówno obserwatorów katolickich na spotkania chrześcijańskie o charakterze religijno-duchowym czy też edukacyjnym, jak i zapraszanie oficjalnych wysłanników ze strony braci odłączonych na podobnego typu spotkania organizowane przez katolików; po szóste, wprowadzanie w życie postanowień soborowych dotyczących problematyki ekumenicznej (por. art. 93)⁹.

Mając na uwadze dotychczasowe rozważania, należy podkreślić, iż erygowanie Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan stanowiło przede wszystkim formalny początek zaangażowania Kościoła katolickiego w ruch ekumeniczny. Ponadto warto zauważyć, iż instytucja ta nie tylko ograniczała się do promocji i doradztwa w kwestiach działań na rzecz jedności wszystkich chrześcijan, ale również miała kompetencje w ustanawianiu norm wykonawczych do ekumenicznych uchwał soborowych, czego przykładem było wydanie przez nią 14 maja 1967 r. *Dyrektorium ekumenicznego*¹⁰. Ogólnie mówiąc, dokument ten podaje szczegó-

⁸ Paulus PP VI. 1967. „*Constitutio apostolica Regimini Ecclesiae universae*”, 918–919.

⁹ Paulus PP VI. 1967. „*Constitutio apostolica Regimini Ecclesiae universae*”, 919.

¹⁰ Secretarius ad Christianorum Unitatem Fovendam. 1967. „*Instructio Ad totam Ecclesiam. Directorium ad ea quae a Concilio Vaticano Secundo de re oecumenica promulgata sunt exsequenda*”. *Acta Apostolicae Sedis* 59: 574–592.

łowe i konkretne reguły postępowania, jakie obowiązują katolików przy realizowaniu ustalonych na Soborze zasad ekumenizmu, będąc swoistego rodzaju przewodnikiem ekumenicznym. Wszelkie zaś zarządzenia zawarte w *Dyrektorium* przyjmują postać właściwych norm prawnych, inne mają charakter dyrektyw, wskazówek, wytycznych, zachęty czy nawet postulatów¹¹.

Warto w tym miejscu dodać, iż Sekretariat opublikował również szereg innych dokumentów zarówno o charakterze normatywnym, interpretacyjnym czy też pastoralnym, takich jak: *Dyrektorium ekumeniczne* cz. II (1970 r.); dokument roboczy dotyczący dialogu ekumenicznego (1970 r.); dokument dotyczący współpracy ekumenicznej na płaszczyźnie regionalnej, krajowej i diecezjalnej (1975 r.); instrukcja o dopuszczeniu do Komunii św. w Kościele katolickim chrześcijan innych wyznań (1972 r.), a także dokument studyjny o wspólnym świadectwie (1981 r.)¹².

2. Uprawnienia i obowiązki Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności Chrześcijan

Dynamiczny rozwój wydarzeń w świecie i Kościele oraz ciągła potrzeba pełniejszego odczytywania przesłania *Vaticanum Secundum* podyktowały podjęcie kolejnej reformy Kurii Rzymskiej, uwieńczonej opublikowaniem 28 czerwca 1988 r. konstytucji apostolskiej Jana Pawła II *Pastor Bonus*¹³. Jedną ze znaczących modyfikacji wprowadzonych przez ten dokument było przekształcanie wielu dotychczasowych dykasterii, głównie sekretariatów, w papieskie rady, a także utworzenie nowych rad. Tym sposobem została utworzona Papieska Rada ds. Popierania Jedności Chrześcijan¹⁴, która o ile strukturalnie nie różniła się od Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan, to została ona prawnie zrównana z wszystkimi dykasteriami Kurii Rzymskiej, co w konstytucji Pawła VI było zarezerwowane tylko kongregacjom¹⁵.

¹¹ Daniel Klimkiewicz. 2022. „Chrześcijanin akatolik szafarzem sakramentu chrztu w świetle prawodawstwa Kościoła rzymskokatolickiego. Aspekt historyczno-ekumeniczny”. *Studia Oecumenica* 22: 94.

¹² Jarosław Czapliński. 2015. *Ekumeniczne aspekty apostołstwa świeckich. Współpraca katolików i protestantów*. Lublin: Wydawnictwo MW Press, 41.

¹³ Ioannes Paulus PP. 1988. „Constitutio apostolica *Pastor Bonus*”. *Acta Apostolicae Sedis* 80: 841–912.

¹⁴ Wojciech Góralski. 1991. „Papieskie Rady w strukturze odnowionej Kurii Rzymskiej”. *Prawo Kanoniczne* 34 (1-2): 40.

¹⁵ Edward Szafrowski. 1990. „Kurii Rzymskiej Jana Pawła II”. *Prawo Kanoniczne* 33 (1-2): 38.

Interesująca nas instytucja, mając za zadanie podejmowanie działań na rzecz przywrócenia jedności między chrześcijanami (por. art. 135)¹⁶ – zgodnie z normami zawartymi w konstytucji papieża Jana Pawła II – przyjęła do realizacji następujące cele:

- a) troska o to, by dyrektywy Soboru Watykańskiego II dotyczące ekumenizmu były wprowadzane w życie oraz dokonywanie prawidłowej interpretacji zasad ekumenicznych i zlecanie ich wykonywania (por. art. 136 § 1);
- b) popieranie i koordynowanie katolickich krajowych i międzynarodowych konferencji mających na celu zjednoczenie wszystkich chrześcijan oraz czuwanie nad podejmowanymi na nich inicjatywami (por. art. 136 § 2);
- c) po wcześniejszym uzgodnieniu z papieżem, nawiązywanie kontaktów z wiernymi Kościołów i Wspólnot eklezjalnych niemających pełnej jedności z Kościołem katolickim, a także popieranie dialogu i rozmów służących idei utrzymania jedności z nimi, przy współpracy z ekspertami w zakresie doktryny katolickiej;
- d) kierowanie obserwatorów katolickich na kongresy ekumeniczne, jak i zapraszanie obserwatorów innych Kościołów i Wspólnot na tego rodzaju spotkania organizowane przez katolików (por. art. 136 § 3)¹⁷.

Ponadto prawodawca kościelny postanowił, iż z racji tego, że dziedzina ekumenizmu z natury rzeczy dotyczy spraw wiary, to Rada ds. Popierania Jedności Chrześcijan zobowiązana była do pozostania w ścisłym kontakcie z Kongregacją Nauki Wiary, przede wszystkim gdy chodziło o wydawanie publicznych dokumentów czy deklaracji (por. art. 137 § 1)¹⁸. Z kolei w kwestii podejmowania ważniejszych inicjatyw dotyczących odłączonych Kościołów wschodnich Rada powinna była przeprowadzić uprzednie konsultacje z Kongregacją ds. Kościołów Wschodnich (por. art. 137 § 2)¹⁹.

Należy w tym miejscu podkreślić, iż Papieska Rada odznaczyła się znaczącą aktywnością w zakresie działalności ekumenicznej zarówno w wymiarze duchowym, jak i edukacyjno-informacyjnym, co przyczyniło się do wzmocnienia relacji między Kościołem katolickim a innymi Kościołami i Wspólnotami eklezjalnymi. Do wymiernych efektów tejże działalności należy zaliczyć: udział w komisjach mieszanych ds. dialogu z innymi Kościołami; ścisłą współpracę ze Światową Radą Kościołów; wspólne przygotowanie materiałów z oka-

¹⁶ Ioannes Paulus PP. 1988. „*Constitutio apostolica Pastor Bonus*”, 895.

¹⁷ Ioannes Paulus PP. 1988. „*Constitutio apostolica Pastor Bonus*”, 895.

¹⁸ Ioannes Paulus PP. 1988. „*Constitutio apostolica Pastor Bonus*”, 896.

¹⁹ Ioannes Paulus PP. 1988. „*Constitutio apostolica Pastor Bonus*”, 896.

zji Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan oraz współpracę ze Światowym Związkiem Biblijnym w sprawie przekładu ekumenicznego tekstów biblijnych²⁰. Wszelkie zaś zaangażowanie tej dykasterii w wyżej wymienionej materii były (i nadal są) publikowane w oficjalnym serwisie informacyjnym w języku angielskim i francuskim²¹.

Z kolei w celu przedłożenia właściwej interpretacji zasad ekumenizmu i wcielenia ich w życie wewnątrz Kościoła katolickiego Rada wydała, chociażby *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* – „Nowe Dyrektorium” (1993 r.) czy też dokument zatytułowany *Ekumeniczny wymiar formacji osób oddających się posłudze duszpasterskiej* (1998 r.)²². Należy również wspomnieć o opublikowanym 4 grudnia 2020 r. swoistego rodzaju przewodniku czy też informatorze pt. *Biskup i jedność chrześcijan. Vademecum ekumeniczne*²³, bazującym na istniejących już dokumentach Kościoła katolickiego dotyczących kwestii ekumenicznych, ale wybierających z nich treści najbardziej praktyczne, które stanowią pomoc nie tylko dla biskupów, ale dla wszystkich osób zaangażowanych w przywrócenie jedności chrześcijan.

3. Dykasteria ds. Popierania Jedności Chrześcijan w służbie misji Kościoła w świecie

Wspomniana na początku naszych rozważań konstytucja apostolska *Praedicate Evangelium* całkowicie uchyliła i zastąpiła dotychczas obowiązującą konstytucję Jana Pawła II *Pastor Bonus*. Sankcjonuje ona zarówno zmiany w Kurii Rzymskiej wprowadzone za pontyfikatu papieża Franciszka, jak i wnosi kilka nowości, takich jak: zastąpienie dotychczasowych kongregacji i papieskich rad dykasteriami, umożliwienie kierowania dykasteriami ludziom świeckim, a także pierwszeństwo ewangelizacji w pracy Kurii Rzymskiej. W duchu tejże reformy dotychczasowa Papieska Rada została przekształcona w Dykasterię ds. Popierania Jedności Chrześcijan. Należy jednak zaznaczyć, iż jeśli chodzi o przepisy regulujące działalność tejże instytucji kurialnej, a zawarte w aktu-

²⁰ Juan Bosch Navarro. 2013. Papieska Rada ds. Popierania Jedności Chrześcijan. W Juan Bosch Navarro. *Ekumenizm. Mały słownik*. Tłum. Ewa Burska, 245. Warszawa: Wydawnictwo Verbinum.

²¹ Wolfgang Thönissen. 2007. Päpstlicher Rat zur Förderung der Einheit der Christen. W *Lexikon der Ökumene und Konfessionskunde*. Red. Wolfgang Thönissen, kol. 1322. Freiburg: Herder Verlag.

²² Czapliński. 2015. *Ekumeniczne aspekty apostołstwa świeckich*, 41.

²³ Papieska Rada ds. Popierania Jedności Chrześcijan. 2020. *Biskup i jedność chrześcijan. Vademecum ekumeniczne* (31.07.24). <http://www.christianunity.va/content/dam/unitacristiani/Documentazione%20generale/2020Vademecum/Vademecum-PL.pdf>.

alnie obowiązującej konstytucji apostolskiej, to zostały one w całości – poza zaakcentowaniem kilku kwestii – przetransponowane z konstytucji *Pastor Bonus* (por. art. 135–137). Warto więc zwrócić uwagę na te nowe regulacje dotyczące służby Dykasterii w jej aspekcie ekumenicznym, gdyż ich realizacja – jak i zresztą pozostałych obowiązujących – zgodnie z ideą przewodnią reformy Kurii Rzymskiej papieża Franciszka wpisuje się w ewangelizacyjną działalność Kościoła w świecie.

I tak prawodawca kościelny w konstytucji apostolskiej *Praedicate Evangelium* podkreślił przede wszystkim, iż zadanie Dykasterii, jakim jest zajmowanie się dziełem ekumenicznym, ma być podejmowane poprzez odpowiednie inicjatywy nie tylko w relacjach z innymi Kościołami i Wspólnotami kościelnymi, ale również poprzez realizowanie przedsięwzięć wewnątrz Kościoła katolickiego²⁴. Ponadto została konsekwentnie od lat zaakcentowana i potwierdzona ścisła łączność tejże instytucji w wypełnianiu swoich zobowiązań zgodnie z nauczaniem Soboru Watykańskiego II i Magisterium posoborowego odnoszącego się do ekumenizmu²⁵. Dykasteria ta, jak wskazuje konstytucja, powinna koordynować inicjatywy ekumeniczne innych instytucji Kurii Rzymskiej czy też urzędów i instytucji związanych ze Stolicą Świętą²⁶. Został również w niniejszym dokumencie ściśle określony zakres inicjatyw ekumenicznych Dykasterii, nie ograniczający się tylko do sfery teologiczno-doktrynalnej, ale również odnoszący się do płaszczyzny duchowej, duszpasterskiej i kulturalnej²⁷. Jednakże w sprawach dotyczących stosunków między katolickimi Kościołami wschodnimi i Kościołami prawosławnymi lub Kościołami orientalnymi Dykasteria ds. Popierania Jedności Chrześcijan, jak zaznacza prawodawca, powinna współpracować nie tylko – jak to było dotychczas – z Dykasterią ds. Kościołów Wschodnich, ale również z Sekretariatem Stanu²⁸.

Cennym wkładem w refleksję teologiczną i prawną w ogóle, a ekumeniczną w szczególności, jest opublikowany 13 czerwca 2024 r. przez nowo ukonstytuowaną Dykasterię dokument studyjny pt. *Biskup Rzymu. Prymat i synodalność w dialogach ekumenicznych i w odpowiedziach na encyklikę „Ut unum sint”* (ok. 30 bezpośrednich odpowiedzi różnych Kościołów i organizacji ekumenicznych na temat papieskiego wezwania zawartego w encyklice oraz ok. 60 dokumentów dialogów ekumenicznych na temat posługi Biskupa Rzymu)²⁹.

²⁴ Franciszek. 2022. Konstytucja apostolska *Praedicate Evangelium*, art. 142.

²⁵ Franciszek. 2022. Konstytucja apostolska *Praedicate Evangelium*, art. 143 § 1.

²⁶ Franciszek. 2022. Konstytucja apostolska *Praedicate Evangelium*, art. 143. § 4.

²⁷ Franciszek. 2022. Konstytucja apostolska *Praedicate Evangelium*, art. 144. § 3.

²⁸ Franciszek. 2022. Konstytucja apostolska *Praedicate Evangelium*, art. 145. § 2.

²⁹ Dicastero per la Promozione dell'Unità dei Cristiani. 2024. *Il Vescovo di Roma. Primato e sinodalità nei dialoghi ecumenici e nelle risposte all'enciclica „Ut unum sint”* (31.07.2024).

Dokument ten, mówiąc ogólnie, gromadzi osiągnięcia ekumenicznych dialogów dotyczących posługi Biskupa Rzymu w odpowiedzi na zaproszenie wystosowane przez Jana Pawła II w encyklice *Ut unum sint* z 25 maja 1995 r. Wśród poruszonych w tymże dokumencie zagadnień można wymienić następujące: odnowiona lektura „tekstów Piotrowych” Nowego Testamentu oraz nauczania I Soboru Watykańskiego o jurysdykcji i nieomyślności papieskiej³⁰, kwestia konieczności lub użyteczności prymatu i jego ustanowienia z prawa Bożego czy też ludzkiego³¹, kryteria pierwszego tysiąclecia³², relacja prymatu do kolegiałności biskupów i synodalności Kościoła³³, wspólnotowy i kolegiałny oraz personalny porządek Kościoła³⁴.

Kontynuując, warto zwrócić szczególną uwagę na ostatnią część niniejszego dokumentu (zakończenie), która kończy się następującym wnioskiem, stanowiącym cenną wskazówkę dla dalszej działalności Dykasterii ds. Popierania Jedności Chrześcijan: „Jedną z podstawowych intuicji ruchu ekumenicznego jest to, że jedność, za którą tęsknią chrześcijanie, nie będzie przede wszystkim owocem ich własnych wysiłków, ani nie zostanie zrealizowana za pomocą żadnego z góry przyjętego modelu lub planu. Jedność będzie raczej darem otrzymanym «zgodnie z wolą Chrystusa i za pomocą środków, których On zechce»»³⁵.

Kończąc dotychczasowe rozważania, należy jeszcze wspomnieć o odrębnej instytucji działającej w ramach Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan i kontynuującej swoją działalność aż po dzień dzisiejszy. Chodzi tutaj o Komisję ds. Stosunków Religijnych z Judaizmem, którą powołał papież Paweł VI 22 października 1974 r. Zadaniem tejże Komisji było (i nadal jest) inicjowanie i wzmacnianie kontaktów religijnych między katolikami i Żydami, a także podejmowanie w tej dziedzinie współpracy z innymi chrześcijanami. Instytucja ta miała od samego początku swojego funkcjonowania przewodniczącego, którym był kardynał przewodniczący Sekretariatu (dzisiejszy prefekt). Pomocą służyli mu również wiceprzewodniczący i sekretarz oraz zespół konsultorów³⁶. Konstytucja *Pastor Bonus* określiła, iż zadaniem Komisji jest studiowanie i rozpatrywanie kwestii dotyczących Żydów z punktu widzenia religijnego, a na jej czele ma stać przewodniczący Papieskiej Rady ds. Popierania Jedności

http://www.christianunity.va/content/dam/unitacristiani/Collezione_Ut_unum_sint/The_Bishop_of_Rome/Il%20Vescovo%20di%20Roma.pdf.

³⁰ Dicastero per la Promozione dell'Unità dei Cristiani. 2024. *Il Vescovo di Roma*, 25–56.

³¹ Dicastero per la Promozione dell'Unità dei Cristiani. 2024. *Il Vescovo di Roma*, 57–65.

³² Dicastero per la Promozione dell'Unità dei Cristiani. 2024. *Il Vescovo di Roma*, 66–76.

³³ Dicastero per la Promozione dell'Unità dei Cristiani. 2024. *Il Vescovo di Roma*, 77–83.

³⁴ Dicastero per la Promozione dell'Unità dei Cristiani. 2024. *Il Vescovo di Roma*, 84–95.

³⁵ Dicastero per la Promozione dell'Unità dei Cristiani. 2024. *Il Vescovo di Roma*, 132.

³⁶ Szafrowski. 1981. *Kuria Rzymska*, 168.

Chrześcijan³⁷. Aktualnie obowiązujące prawodawstwo, zgodnie z postanowieniami konstytucji apostolskiej *Praedicate Evangelium*, potwierdza istnienie tejże instytucji w jej aspekcie *sensu stricte* prawnym i administracyjnym³⁸.

Podsumowanie

Z przeprowadzanych analiz wynika, iż:

- 1) powstanie z inicjatywy papieża Jana XXIII w 1960 r. Sekretariatu ds. Jedności Chrześcijan jako jednej z Komisji Przygotowawczych do Soboru stanowiło formalny początek zaangażowania Kościoła katolickiego w ruch ekumeniczny;
- 2) papież Paweł VI w 1966 r. włączył Sekretariat w strukturę Kurii Rzymskiej jako stałą dykasterię. Z kolei Jan Paweł II w 1988 r. podniósł Sekretariat do rangi Papieskiej Rady (zrównując ją prawnie z wszystkimi dykasteriami Kurii, co wcześniej było zarezerwowane tylko kongregacjom), zaś papież Franciszek po reformie Kurii Rzymskiej w 2022 r. ustanowił ją jedną z dykasterii;
- 3) przepisy określające strukturę i kompetencje aktualnie funkcjonującej Dykasterii ds. Popierania Jedności Chrześcijan – poza zaakcentowaniem kilku kwestii, np. powinności koordynacji przez Dykasterię inicjatyw ekumenicznych innych instytucji Kurii Rzymskiej czy też urzędów i instytucji związanych ze Stolicą Świętą – zostały przetransponowane z konstytucji apostolskiej Pawła VI *Regimini Ecclesiae Universae* i konstytucji Jana Pawła II *Pastor Bonus*;
- 4) interesująca nas instytucja Kurii Rzymskiej, funkcjonując na przestrzeni lat pod różnymi nazwami, prowadziła i nadal kontynuuje dialog ekumeniczny z innymi Kościołami i Wspólnotami chrześcijańskimi nie tylko przez uczestnictwo we wspólnych konferencjach czy organizację modlitewnych spotkań, ale także poprzez wydawanie licznych dokumentów, przekładających idee ekumeniczne na język prawa kanonicznego – jak np. *Dyrektorium ekumeniczne* (1967 r.), *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* (1993 r.) czy też dokument studyjny pt. *Biskup Rzymu. Prymat i synodalność w dialogach ekumenicznych i w odpowiedziach na encyklikę „Ut unum sint”* (2024 r.);

³⁷ Ioannes Paulus PP. 1988. „Constitutio apostolica *Pastor Bonus*”, 896.

³⁸ Franciszek. 2022. Konstytucja apostolska *Praedicate Evangelium*, art. 146.

- 5) aktualnie obowiązujące prawodawstwo, zgodnie z postanowieniami konstytucji apostolskiej papieża Franciszka *Praedicate Evangelium*, potwierdza istnienie i funkcjonowanie w ramach Dykasterii ds. Popierania Jedności Chrześcijan Komisji ds. Stosunków Religijnych z Judaizmem, którą powołał papież Paweł VI w 1974 r.

References

- Aumenta Sergio F., Interlandi Roberto. 2023. *La curia romana secondo "Praedicate Evangelium". Tra storia e riforma*. Roma: Edizioni Santa Croce.
- Czapliński Jarosław. 2015. *Ekumeniczne aspekty apostolstwa świeckich. Współpraca katolików i protestantów*. Lublin: Wydawnictwo MW Press.
- Del Re Niccolò. 1998. *La curia romana. Lineamenti storico-giuridici*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.
- Dicastero per la Promozione dell'Unità dei Cristiani. 2024. *Il Vescovo di Roma. Primato e sinodalità nei dialoghi ecumenici e nelle risposte all'enciclica "Ut unum sint"* (31.07.2024). http://www.christianunity.va/content/dam/unitacristiani/Collezione_Ut_unum_sint/The_Bishop_of_Rome/Il%20Vescovo%20di%20Roma.pdf.
- Franciszek. 2022. Konstytucja apostolska *Praedicate Evangelium* (31. 07.2024). https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/20220319-costituzione-ap-praedicate-evangelium.html.
- Góralski Wojciech. 1991. „Papieskie Rady w strukturze odnowionej Kurii Rzymskiej”. *Prawo Kanoniczne* 34 (1–2): 37–53.
- Ioannes Paulus PP. 1988. „Constitutio apostolica *Pastor Bonus*”. *Acta Apostolicae Sedis* 80: 841–912.
- Klimkiewicz Daniel. 2022. „Chrześcijanin akatolik szafarzem sakramentu chrztu w świetle prawodawstwa Kościoła rzymskokatolickiego. Aspekt historyczno-ekumeniczny”. *Studia Oecumenica* 22: 89–100.
- Navarro Juan Bosch. 2013. Papieska Rada ds. Popierania Jedności Chrześcijan. W Juan Bosch Navarro. *Ekumenizm. Mały słownik*. Tłum. Ewa Burska, 245–246. Warszawa: Wydawnictwo Verbinum.
- Papieska Rada ds. Popierania Jedności Chrześcijan. 2020. *Biskup i jedność chrześcijan. Vademecum ekumeniczne* (31.07.24). <http://www.christianunity.va/content/dam/unitacristiani/Documentazione%20generale/2020Vademecum/Vademecum-PL.pdf>.
- Paulus PP. VI. 1967. „Constitutio apostolica *Regimini Ecclesiae universae*”. *Acta Apostolicae Sedis* 59: 885–928.
- Pius PP. X. 1909. „Constitutio apostolica *Sapienti Consilio*”. *Acta Apostolicae Sedis* 1: 9–135.

- Secretarius ad Christianorum Unitatem Fovendam. 1967. „Instructio Ad totam Ecclesiam. Directorium ad ea quae a Concilio Vaticano Secundo de re oecumenica promulgata sunt exsequenda”. *Acta Apostolicae Sedis* 59: 574–592.
- Sztafrowski Edward. 1981. *Kuria Rzymska. Studium historyczno-kanoniczne*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej.
- Sztafrowski Edward. 1990. „Kuria Rzymska Jana Pawła II”. *Prawo Kanoniczne* 33 (1–2): 21–81.
- Thönnissen Wolfgang. 2007. Päpstlicher Rat zur Förderung der Einheit der Christen. W *Lexikon der Ökumene und Konfessionskunde*. Red. Wolfgang Thönnissen, kol. 1321–1322. Freiburg: Herder Verlag.